

ПРОФЕСОР Ю.М. ДАДЕНКОВ — ФУНДАТОР НАУКОВОЇ ШКОЛИ ДОРОЖНЬО-МОСТОВОЇ ГІДРАВЛІКИ УКРАЇНИ

Доктор технічних наук Ткачук С.Г.

Засновник і перший директор (ректор) Київського автомобільно-дорожнього інституту (нині Національний транспортний університет), відомий учений і діяч вищої освіти, творець знаної наукової школи гідравліки відкритих русел і водопропускних гідротехнічних споруд, член-кореспондент Академії Наук УРСР (1961), доктор технічних наук, професор (1952), депутат Верховної Ради УРСР (5, 6 і 7 скликань) - Юрій Миколайович Даденков народився 28 жовтня 1911 року в м. Лубни (тепер Полтавська область) у сім'ї вчителя. Його батько М.Ф. Даденков (1885-1955) — відомий український педагог і вчений, автор відомих праць з питань педагогіки та естетичного виховання (з 1927 року — професор), викладав у педагогічних інститутах Ніжина, Києва, Кутаїсі.

Ю.М. Даденков у 1933 році закінчив Харківський автомобільно-дорожній інститут і отримав кваліфікацію інженера-шляховика.

У 1933-1934 роках працював в Українському науково-дослідному інституті автогужових доріг і транспорту. З вересня 1934 року перейшов на викладацьку роботу в ХАДІ. Працюючи асистентом, під керівництвом відомого вченого в галузі проектування доріг Олександра Костянтиновича Бірулі, підготував кандидатську дисертацію, пов'язану з проектуванням радіусів вертикальних кривих на автомобільних дорогах, які забезпечували умови видимості вздовж поздовжнього профілю. Висновки дисертації, успішно захищеної в 1936 році, надалі були використані під час розробки нормативних вимог до проектування автомобільних доріг. Вчене звання доцента Ю.М. Даденков, отримав в тому ж 1936 році і ще в Харкові почав дослідження в напрямку гідравліки відкритих русел і гідрології суші.

4 квітня 1941 року доцент Ю.М. Даденков був призначений заступником директора Харківського автомобільно-дорожнього інституту з навчальної роботи, а з 11 серпня того ж року — керівником дисципліни «Гідравліка».

У перші місяці війни з фашистською Німеччиною Юрій Миколайович — у рядах Червоної армії. З вересня 1941 року по травень 1942 він на Південному фронті в якості головного інженера 62 військово-дорожнього загону. Потім його переводять на Південно-Кавказький фронт, де він стає старшим помічником начальника 2-го відділу керування автотранспортом і дорожньої служби фронту. З вересня 1942 року він на тій же посаді Сталінградського фронту, а з лютого 1943 року його переводять на Південний фронт на посаду старшого помічника начальника 2-го відділу Дорожнього управління фронту; потім він був начальником дорожньо-будівельного відділу Дорожнього управління Південного і 4-го Українського фронтів. За участь у Великій Вітчизняній війні Ю.М. Даденков був нагороджений двома орденами Вітчизняної війни, орденом Червоної Зірки, медалями «За бойові заслуги», «За оборону Сталінграда», «За оборону Кавказу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні», «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні».

Влітку 1944 року інженер-майор Ю.М. Даденков був відкликаний з фронту. Йому доручається в звільненому від німецьких загарбників Києві створити новий вищий навчальний заклад автомобільно-дорожнього профілю і Юрій Миколайович із своїми помічниками підготував матеріали, необхідні для ухвалення урядом рішення про створення нового Вишу.

7 листопада 1944 року уряд СРСР ухвалив постанову про відкриття Київського автомобільно-дорожнього інституту, а 21 листопада того ж року директором був призначений доцент Юрій Миколайович Даденков. Завдяки активній підтримці українського уряду і столичних керівників Ю.М. Даденкову вдалося домогтися виділення приміщення для розміщення інституту в центральному районі міста на Печерську, залучити на штатну роботу й у якості сумісників видатних вчених і досвідчених викладачів Вишів, вирішити складні питання про необхідне устаткування і комплектування вишу навчальною літературою, підготувати перший набір студентів. І це все було зроблено тоді, коли ще точилися запеклі бої на фронтах Великої Вітчизняної, а центральна частина Києва перебувала в руїнах.

Активність керівника і його помічників дозволила розпочати заняття вже у весняному семестрі 1944-1945 навчального року. З моменту організації інституту Ю.М. Даденков узяв на себе викладання курсу

«Гідравліка, гідрологія, гідрометрія», а призначений 5 січня 1945 року завідувачем кафедри гідравліки, він організував дослідження в галузі гідравліки відкритих русел і дорожніх гідротехнічних споруд, залучаючи до цієї роботи своїх асистентів і студентів.

Значною подією для керованого ним інституту стала передача 28 вересня 1946 року Київського автомобільно-дорожнього інституту із системи ГУШОСДОРА НКВС СРСР у підпорядкування Міністерства вищої освіти.

В 1947 році, у зв'язку з переходом на іншу роботу завідувача кафедри «Проектування доріг» професора А.Е. Орнатського, Юрій Миколайович узяв на себе керівництво цією профілюючою на дорожньо-будівельному факультеті кафедрою, що довгі роки називалася кафедрою «Вишукування, проектування доріг і гідравліки». З огляду на гостру нестачу навчальних посібників для студентів і довідкової літератури для проектувальників, особливо необхідної в зв'язку з роботами, що розгорнулися в країні по відновленню дорожнього та іригаційного господарства, будівництву каналів і гідротехнічних споруд, він разом із М.І. Товстолісом і П.О. Зубрієм пише і видає ряд робіт, які активно використовувалися студентами під час виконання розрахункових робіт у ході курсового і дипломного проектування.

Результатом глибоких теоретичних розробок і їхньої експериментальної перевірки стала докторська дисертація Юрія Миколайовича «Дослідження пропуску зливових вод малими мостами», яку він успішно захистив на Вченій раді Київського політехнічного інституту в березні 1952 року. У липні того ж року ВАК СРСР ухвалила рішення про присудження йому ступеня доктора технічних наук і одночасно присвоїла Юрію Миколайовичу вчене звання професора.

У 1952 році при КАДІ була відкрита аспірантура з питань гідравліки відкритих русел, водовідвідних і водопропускних споруд. Ю.М. Даденков, що натхненно працював з аспірантами цього профілю, за неповні сім років підготував 14 кандидатів і 2 доктори технічних наук, заклавши тим самим належні основи створення і подальшого розвитку широко відомої зараз наукової школи дорожньо-мостової гідравліки. З його наукової школи вже в другому і в третьому поколіннях стали докторами технічних наук професори: В.Я.Савенко, С.Г.Ткачук, О.С.Славінська. Першим доктором з випускників КАДІ був його учень В.О.Большаков, який захистив свою докторську дисертацію в 1969 році на Вченій раді Київського інженерно-будівельного інституту.

Як ректор інституту Ю.М. Даденков розгорнув роботу по зміцненню його матеріальної бази. Була розпочата широка реконструкція навчального корпусу, проведено оснащення сучасним устаткуванням навчальних лабораторій і кабінетів, побудовано гарний студентський гуртожиток, продовжена робота із залучення до викладацької і наукової діяльності багатьох талановитих учених, значно розширена власна підготовка кандидатів і докторів наук. КАДІ, начебто вузькопрофільний галузевий навчальний заклад, за кількістю викладачів з ученими ступенями і званнями (стосовно загальної чисельності професорсько-викладацького складу), не мав собі рівних серед вищих технічних закладів республіки.

Велику увагу приділяв Ю.М. Даденков залученню студентів до наукової творчості, зміцненню студентського самоврядування і розвитку спорту в КАДІ, турбуючись про побут і розумне дозвілля молоді. Саме він відшукав чудове місце під Києвом, біля села Плюти, для створення одного з перших у вищих навчальних закладах української столиці студентського спортивного оздоровчого табору і використання його в тих тоді ще сприятливих умовах як бази для польової навчальної практики з гідрометрії, геодезії, ґрунтознавства і застосуванню дорожніх машин.

Вміло привертаючи увагу колективу інституту до виконання завдань, поставлених народним господарством країни перед вищою школою, він творчо підходив до їхнього вирішення, протидіючи, якщо це було необхідно, бездумним чиновникам. Останнє, зокрема, стосувалося процентоманії, ідеї щоденного сумісництва навчання з роботою на виробництві.

Знання Ю.М. Даденковим вищої школи та її нагальних потреб, уміння знаходити потрібні, часто не стандартні рішення, зумовили призначення його в 1959 році першим заступником міністра вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, а з 1960 року — Міністром, на посаді якого він перебував до 1973 року.

Очолюючи міністерство, Ю.М. Даденков активно сприяв удосконаленню організації заочного навчання, упорядкуванню і розвитку мережі вищих навчальних закладів і, зокрема, створенню широкої мережі загальнотехнічних і загальнонаукових факультетів в Україні, утворенню на базі кращих із них філій головних Вишів, а, згодом, і відкриттю на їх базі нових самостійних навчальних закладів, багато з яких тепер займають провідне місце в державі.

Велику увагу Юрій Миколайович приділяв розвитку наукових досліджень у підвідомчих навчальних закладах, створенню в них галузевих і проблемних лабораторій, удосконаленню видавничої діяльності, зміцненню зв'язків навчальних закладів із галузевими й академічними інститутами, впровадженню результатів наукових і конструкторських робіт в практику. З огляду на авторитет Ю.М. Даденкова як видатного вченого, у 1961 році його обрали членом — кореспондентом АН УРСР.

Юрій Миколайович — автор понад 60 наукових праць, у тому числі і наукових посібників (два з яких у перекладі китайською мовою були видані в 1965 році в КНР).

Розроблені ним методи розрахунку гідротехнічних швидкотоків, перепадів, а також малих мостів і дорожніх труб з врахуванням акумуляції стоку перед спорудами широко використовуються інженерами України, ближнього і далекого зарубіжжя в їхній проектній роботі і є складовою частиною спецкурсу «Гідравліка, гідрологія, гідрометрія».

У листопаді 1973 року Ю.М. Даденков вийшов на пенсію з посади Міністра і практично до кінця свого життя працював у створеному ним Вишій професором-консультантом.

Він був високоорганізованою і широкоерудованою людиною, прекрасним керівником і талановитим організатором, що вмів поєднувати високу вимогливість з особливою чуйністю до співробітників і студентів, уважним ставленням до громадських організацій.

За заслуги у розвитку вищої освіти і науки Юрій Миколайович Даденков був нагороджений орденами Леніна, Жовтневої революції, Трудового Червоного Прапора і «Знак Пошани».

Помер Ю.М. Даденков у Києві 21 квітня 1991 року і похований на Байковому кладовищі.

Шануючи пам'ять Ю.М.Даденкова, на фасаді Національного транспортного університету встановлено меморіальну дошку з його барельєфом, в присутності представників міської влади, профільного міністерства, викладачів та студентів. Високо цінуючи наукові досягнення професора Ю.М.Даденкова, в 2001 році його ім'ям названа університетська науково-дослідна та навчальна лабораторія гідравліки, яка була ним і започаткована.